

ένα άρμονικό άγκάλιασμα, τί μπορεί νά μας φανερώσῃ. Ἄς τό περιμένουμε.

Οἱ περισσότεροί πού ἀνέφερα ὡς τώρα στό ἀνάγνωσμά μου συνεργάστηκαν καί συνεργάζονται στό «Νουμά». Στό «Νουμά» συνεργάστηκε κι ὁ ποιητής Μάρκος Αὐγίρης πού οἱ στίχοι του, περισσότερο ἐκείνοι πού δημοσίεψε στό μικρὸ περιοδικό «Ἠγησώ» καί τό δράμα του «Μπροστά στους ἀνθρώπους» πού παραστάθηκε ἀπ' τῆ «Νέα Σκηνή» τόν κάνουν ποιητὴ ἐνός εἶδους μπαλάντας καινούργιες μορφῆς καί μιᾶς ψυχολογίας κάποιων αἰσθημάτων τῶν πιό λεπτῶν κι ἀπόκρυφων πού ξεφεύγουν καί τῆς πιό γυμνασμένης δρασης κι ὅπου αἰσθάνεται κανεὶς τὴ μουσικὴ κάποιων βουλιαγμένων σημάτων. Ὁ κ. Πορφυρογέννητος μὲ τό τελευταῖο του βιβλιαράκι στίχων «Παραλλαγές» δείχνεται ν' ἀκολουθῆ τὴν παράδοση τοῦ σολωμικοῦ στίχου, πλησιάζοντας πολὺ τὸ Γρυπάρη. Μόνο πού ἡ ποιήσῃ του θ' ἀνάπνεε περισσότερο κατὰ τὴ γνώμη μας, ἂν εἶχε λιγότερο μυστικισμό—ἐπίδραση βαθιὰ βυζαντινισμοῦ καί Μαλαρμέ. Στό «Νουμά» ἐδημοσίεψε κι ὁ κ. Παπαντωνίου ὀλίγη του ἀπ' τὴ λυρική ἐργασία. Γιὰ τὸν κ. Παπαντωνίου ἰδιαιτέρα θά ἔπρεπε νά μιλήσουμε γιατί τὸν παίρνουμε γιὰ μιὰ δύναμη ὄχι μόνο στὸν κύκλο τῆς Τέχνης ἀλλὰ καί τῆς Ζωῆς, μὰ πού χῆρος σήμερα; Ὁ κ. Παπαντωνίου καί μὲ τὰ λίγα καί διαλεχτὰ ποιήματά του καί διηγήματά του πού δημοσίεψε στό «Παναθήναια» κι ἄλλοῦ δείχνει ἕνα ἀπὸ τὰ θερμότερα καί ζηλευτότερα ταλέντα, ἀκόμα καί τό δημοσιογραφικὸ του ἔργο, ἰδίως τὰ χρονολογικά του πού στέλνει τελευταῖα ἀπὸ τὸ Παρίσι, στὴν ἐφημερίδα «Ἐμπρός» δὲν ξεφεύγουν κανενὸς τὴν προσοχὴ καί δὲν περνοῦν χωρὶς νά ξεχύσουν μιὰν ἐπίδραση γερὰ στὸν κόσμον τό φιλολογικὸ καί τῆς ζωῆς.

Ἵποσχεθήκαμε νά μιλήσουμε γιὰ τὸν κ. Σπήλιο Πασαγιάννη. Τὸ μεγαλύτερο ἔργο του σὲ πεζὸ φανερώθηκε στό «Νουμά». Κενένας ὡς τὰ σήμερα, ἀπ' τοὺς κριτικούς τῆς νεοφανερωτικῆς πολιτικῆς, δὲν εἶδα νά προσέξῃ καί νά χαραχθῇ δυὸ λόγια γιὰ τό λατρευτὸ αὐτὸ ἔργο πού ἔν εἶταν τῆς τύχης του ἀλλοῦ νά ἐκδηλωθῇ θά προζενόσῃτε γεγονός. Τόση εἶναι ἡ φρικιαστὴ ὁμορφιά πού ἀναβρῶζει μέσα ἀπὸ τὰ διηγήματα αὐτὰ πού συγκεντρώνουν κάθε στοιχεῖο δύναμης καί πλαστικῆς καί ξεφεύγουν ἀπὸ τὰ ἐλαττώματα διὰ τῶν παλαιότερων. Ὁ καθένας καταλαβαίνει, πὼς δυστυχῶς, ἐδῶ οὔτε κριτικὴ ψιλο-

δουλιὰ, οὔτε ἀνάλυση καμμιά μπορῶ νά δώσω γιὰ κανενὸς τὸ ἔργο. Μιλῶ βλωπιδιόλου χρονολογικὰ καί τό ἀνάγνωσμά μου αὐτὸ ἔγινε βιαστικὰ σὲ μιὰ μέρα. Θέλω μοναχὰ νά σας σφυρίξω μερικὰ ὀνόματα καί τίποτε περισσότερο. Καί μιλῶντας γιὰ τὸν κ. Πασαγιάννη δὲν μπορῶ νά κρύψω τὴν ἀτομικὴ μου πεποίθησιν πὼς στό πρόσωπό του θεωρῶ ἐκείνον πού θά πλέξῃ τό ἑλληνικὸ διήγημα μὲ τὴν τεχνίτρα δύσκολη ἐνός Δοστογιέφσκυ ἢ ἐνός Χάμσου, ἢ καλὴ τερα ἀκόμα ἐνός Πασαγιάννη!

Προτοῦ κλείσω τό ἀνάγνωσμά μου, θέλω ν' ἀναφέρω δυὸ λόγια γιὰ κάποιον νεῶ ζωὴ πού ξεχύθηκε κι αὐτὴ στό «Νουμά», ἐξ ἀφορμῆς ἐνός μικροῦ βιβλίου τοῦ κ. Σκληροῦ, τοῦ ὁποῦ δυστυχῶς δὲ διάβασα παρὰ ἕνα μέρος ξαναδημοσιεμένο στὴν ἴδια ἐφημερίδα καθὼς κι ἕνα ἄρθρον τοῦ ἴδιου. Ὁ κ. Σκληρὸς μὲ φιλοσοφικὴ κι ἐπιστημονικὴ βία προσπάθησε ν' ἀποδείξῃ τὰ αἰτία τοῦ ξεπεσμοῦ μας ὡς ἔθνος, ὡς κράτος, ὡς ζωὴ καί κοινωνία κι ὁμολόγησε καθαρὰ καί ἑστέρα πὼς ἐξῶ ἀπὸ κάποιον ζωὴ φιλολογικὴ μας κι αὐτὸ μὲ τὴν ἐπιφύλαξιν ἐνός σκεπτικιστῆ, τίποτε ἄλλο δὲ βλέπει ρόδινο στὸν τόπο μας καί χτυπώντας τό πολιτικὸ σύστημά μας πού δείχτηκε ἀνεπαρκέστατο ὡς τὰ σήμερα στό φανέρωμα μιᾶς μερίδας ἀνθρώπων πού θά κυβερνήσουν τὸν τόπο λιγότερο ἀγυρτικὰ καί περισσότερο ἀποτελεσματικὰ, χραχτηρίζοντας ὡς ἀτιμάζοντα τὸν ψευτοκλασσικισμό πού σταματᾷ κάθε ἐθνικὴ πρόοδο κι ἐξέλεξιν καί δικάζοντας τὸν ψευτοπατριωτισμὸ τῆς ρουτίνας καί τῆς ψύχωσης πού κατάντησε σὲ μερικὸς ὑστερικὴ καί κολητικὴ ἀρρώστια, τάζεται στὴν ἰδέαν ἐνός ζυπνήματος τῶν ἐργατικῶν τάξεων σὲ Ἐπαναστάσιν ἐναντίον ἐκείνων πού τοὺς στερεῖ καί καταπατᾷ τό πᾶν καί μέσα σὲ τόσα ἔκαρπα χρόνια τώρα τοὺς κρατᾷ σ' ἕνα σκοτάδι προμελετώντας τὴν ἐκμετάλεψή του. Ὁ κ. Βασιλικὸς, κριτικὸς μὲ μιὰ καινούργια ζωὴ κι ἰδανικῶν ὑγείας πού θῆθελε νά μεταφυτευτοῦν στὴν πατρίδα του, τὰχτηκε ὁ πιό σπουδαῖος σίμμαχος τῶν ἰδεῶν τοῦ κ. Σκληροῦ. Ἄλλοι, ὁ κ. Ραμᾶς, ὁ κ. Ἰδρις παρεξηγώντας τὴν ἀληθινὴ πρόθεσιν τοῦ βιβλίου καί τὸν οὐσιαστικὸν σκοπὸν κατηγόρησαν τὶς ἰδέες αὐτῆς ὡς κοσμοπολιτικῆς, ξενομανεῖς (sic) παράκαιρες κι ἐπικίνδυνες γιὰ τὸν τόπο μας. Ὁ κ. Ραμᾶς μάλιστα πρότεσε πὼς ὁ ἐργάτης ἀκόμα δὲν πρέπει νά ζυπνήσῃ στὸν τόπο μας, δὲ θυμᾶται ἀπὸ τί εἶδους στενὴ ἀντίληψιν ὁρμημῆνος, μὰ μὲ αὐτὸ καί μόνο μπορεῖ νά χρωκοπήσῃ στὴν

συνείδησή μας, διὰ δείχεται τόσο σουλτανικὰ. Ὁ κ. Ἰδρις μιλάει μὲ κάποια ψύχωση αὐτῆ τῆ φορᾶ, γιὰτί τὸν κ. Ἰδρις ἔχουμε ἄλλους λόγους νά τὸν ἐχτιμοῦμε.

Δὲν μποροῦμε νά καταλάβουμε σὲ τί μπορεῖ νά βλάψῃ ἕνα ζυπνημα ἐργατικὸ. Ἄν ὁ κ. Ἰδρις περιμένει τό σωτῆρα τοῦ ἔθνους σ' ἕνα μεγάλο πολιτικὸ πού θά ἔρθῃ, ἴσως ὄλοι μας νά τό πιστεύουμε. Μὰ ἕνα μοναχὰ δὲ θά πιστέψουμε ποτὲς μας πὼς θ' ἀφήσῃ ἕνα τέτοιο χρωκοπημένο ἐντελὸς πολιτικὸ σύστημα κι ἕνα καθεστὼς ἐλευθὸν κι ἀξιοδίκαιον, νά ξεμυτίσῃ αὐτὸς ὁ βλογημένος σωτῆρας. Τὸ σύστημα, τό καθεστὼς καί τὴν ἀμέριμνη νοικοκυρωσὴν πολεμᾶει, νομιζοῦμε, ὁ κ. Σκληρὸς. Κι αὐτὰ μόνο μιὰ ἐργατικὴ, ἀκολουθημένη ἀπὸ μιὰ λαϊκὴ ἐξέγερσιν μπορεῖ νά κἀνῃ ν' ἀναποδογυριστοῦν στὴ στιγμὴ, γιὰ ν' ἀλλάξῃ καί τό περιβάλλον καί νά φυσήξῃ μιὰν ἄλλη αὐρα πού θά φέρῃ καί τό μεγάλο ἄτομον. Καί τότε μόνο οἱ μεγάλες ἰδέες καί τὰ μεγάλα ὄνειρα δὲ θά μένουν κούφια καί ἄγονα ὅπως τώρα, ἀλλὰ θά γίνον ἄλλα ἔργα καί μεγάλες πράξεις.

Παρίσι, 8 τοῦ Θεριστῆ 1908.

Σ. ΣΚΛΗΡΟΣ

ΔΙΑΒΑΙΝΟΝΤΑΣ

Ἄπ' τὴ μονιὰ μου διάβηκες σὰ φωτὸρὸ ἀστέρη,
κι ἀστραπὴ φῶς σὴ σκοτεινιά τῆς ζήσης μου, ὦ Καλή,
ἦνθια οἱ τοῖχοι γέμισαν, εὐόδιασε τό ἀγέρι
καί σὲ διὰ κάτι ἦρθε ἡ θεὰ σου ἢ προή.

Ὀλόγουρά μου τᾶψα ἀγάπες κελαδοῖνε
καί σὰ δνεῖρά μου ἔπλεγα δίνον ἄητοῦ φτερά,
δοῦ ἡ ματιὰ σου χάδεψε πῆσαν ζωὴ καί ζῶνε
καί σὴν ψυχὴ μου τραγοῦδοῦν μὲ ἀτέλειαν χαρὰ.

Δευκάδα

ΑΔΕΛΦΟΙ

ἜΡΓΑ ΚΑΙ ΜΕΜΒΡΑΙ

ἘΝΩΣΗ — ΔΥΝΑΜΗ

Στὴν πρώτη τῆς «Ἐξοκόντας» θυμήθηκα τὰ χροσὰ λόγια τοῦ Δασκάλου μας, δι.ν ἀπὸ τοῦτες τις στήλες, δῶ καί τρεῖς χρόνια κῆρυχνε τό «Ἐνωσιν θά πεῖ Δύναμιν», συμβουλευτόντας μας νῆμαστε ἐνωμένοι γιὰ νῆμαστε δυνατοί.

Κίνη τὴ βραδιὰ στό «Θέατρο» τῆς Κυβέλης» εἰ-

νοντάς τοὺς τό χέρι, μὲ τὴν ἐλπίδα πὼς ἴσως ἔρθῃ μέρα καί νοιώσουμε κατὰ ποῖα ἰδανικὰ πρέπει νά πηγαῖν ἡ ἐθνικὴ κατὰ λατρεία, ἀπὸ πού πρέπει νά τραβοῦμε νερό καί νά ποτιζόμεστε, ἀπὸ πού νά μαζεύουμε τὰ κακτέργαστο ὕλιό πού θά στήσῃ καί θά στεριώσῃ τό οἰκοδόμημα τῆς νέας ζωῆς μας.

§ 17

Τὰ ἱστορικά τους.

Ὅσο γνωρίζουμε, δὲν μπορεῖ νά σημειωθῇ σωστὰ ἡ χρονολογία τῆς πρώτης ἀρχῆς τῶν Ἀρματωλῶν καί τῶν Κλέφτηδων. Δὲν πολυλαθεύουμε ὅμως ἂν ποῦμε πὼς οἱ πρῶτοι ἀρματωλοὶ συστηθήκανε περίπου τό δέκατο ἔχτο αἰῶνα, κ' οἱ πρῶτοι Κλέφτες βγήκανε μὲ τὴν Κατὰχτητῆ. Εἶδαμε ἀλλοῦ πὼς ἐν' ἀπὸ τὰ καλά, ἴσως τὸ μόνο καλὸ πούφερε ἡ Βενετοκρατία σὲ Μωραῖτες καί σὲ Ρουμελιώτες εἶτανε πού τοὺς γύμασε σ' ἄρματα. Αὐτὸ τὸ γύμασμα, ἂ δὲν εἶτανε ἡ ἀρχικὴ αἰτία (τὴν ἀρχικὴ αἰτία τὴ γυρεύουμε καί τὴ βρίσκουμε σὴ φυλῆ), εἶτανε ὅμως ἡ κυριώτερη ἀπὸ τις δευτερεύουσες αἰτίες πού μᾶς ἔφεραν τὴ δοξασμένη χορεία πού στοὺς ταπεινοὺς ἐ-

κείνους χρόνους δὲν προσκυνήσανε Τοῦρκου.

Ἄλλοι λοιπὸ μνήσκανε παντοτεινὰ στό Βενετικὸ στρατὸ, ἄλλοι στρατολογόντανε ἄμκ ἡ Βενετιὰ τοὺς προσκαλοῦσε σ' ἄρματα. Σὰν εἰρήνευε πάλι ἡ Βενετιὰ, ἄλλοι κατασταζάνε τὲ Βενετικῆς χῶρες προσιμένοντας νά ξαναρχίσῃ τούρκεν, οἱ περισσότεροι ὅμως ἀνιθάνανε στὰ βουνὰ καί ἔακολουθοῦσανε εἶδος δικούς τοὺς ἀγῶνες. Ἄς ἀκούσουμε τί λέει τό τραγοῦδι γιὰ τοὺς ἀνεξάρτητους ἐκείνους ἀγῶνες, τοὺς κομματιαστοὺς καί τοὺς ἀστάτους, πολῦτιμους ὁμῶς, ἐπειδὴ τοιμάζανε τό δράμα γιὰ μεγαλύτερα ἔργα κατόπι.

«Μάννα σου λέω δὲν μπορῶ τοὺς Τοῦρκους νά [δουλεύω, Δὲν ἀμπορῶ, δὲ δύναμαι, μοῦ μάλλιασ' ἢ καρδιά μου. Θά πάρω τό ντουφεκὶ μου νά πάω νά γίνω Κλέφτης, Νά κατοικήσω στὰ βουνὰ καί σὲς ψηλὲς οὐραῖες, Νίχω τοὺς λόγγους σντροφιὰ, μὲ τὰ θεοῖα κουβέντα Νάχω τὰ χιόνια γιὰ σκεπὴ, τοὺς βράχους γιὰ κρεβάτι, Νάχω μὲ τὰ Κλεφτοπόουλα καθεμερὸν λημέρι. Θά φύγω, μάννα, καί μὴν κλαῖς, μόν' ὄδμου τὴν ἐδκήσου Καί φκήσου με, μαννούλα μου, Τοῦρκους πολλοὺς [νὰ σφάξω, Καί φτήνε τραταφυλλιά καί μαῦρο καρνοφύλλι,

Καί πότιζέ τα ζάχαρη, καί πότιζέ τα μύσκο.
Κι ὄσο πού ἀνθίζον, μάννα μου, καί βγαίνονε

[λουλούδια,
Ὁ γιὸς σου δὲν ἀπέθανε, καί πολεμᾶει τοὺς Τοῦρκους.
Μ' ἂν ἔρθῃ μέρα θλίβεσῇ, μέρα φαρμοκομμένη.
Καί μαραθοῦν τὰ δυὸ μαζί, καί πέσουν τὰ λουλούδια,
Τότες κ' ἐγὼ θά λαβωθῶ, τὰ μαῦρα νά φορέσης »
Δώδεκα χρόνια πέρασαν καί δεκαπέντε μῆνες,
Ποῦ ἀνθίζαν τὰ τραταφυλλιά, κι ἀνθίζαν τὰ

[μπουμπούκια.
Καί μιὰν ἀγγὴ ἀνοιξιάνικη, μιὰ πρώτη τοῦ Μαῖου,
Ποῦ κελειδοῦσαν τὰ πουλιὰ κι ὁ ὕδρονὸς γελοῦσε,
Μεμιὰς ἀστράφτει καί βροντᾶει καί γίνεται σκοτιάδι.
Τὸ καρνοφύλλι στέναξε, ἡ τραταφυλλιά δοκρῖζε,
Μεμιὰς ξεράθησαν τὰ δυὸ καί πέσαν τὰ λουλούδια.
Μαζὶ μ' αὐτὰ σοριάζηκε κ' ἡ δόλια του ἡ μαννούλα.

Τόσο ἀκατανίκητη εἶτανε ἡ δύναμιν πού τραβαγε τό νεὸ στὰ λεύτερα τὰ βουνὰ, πού μῆτε τῆς μάννας, μῆτε καμμιά ἄλλη ἀγάπη δὲν τὸν κρατοῦσε στῆς σκλαβιάς τὰ φωλιάσματα. Μόνε ἀνιθάνε μὲ τόση ἀψηφιὰ τοῦ θανάτου, ὅσοι εἶτανε ὁ πόθος του νά πολεμήσῃ τὸν ἔχτρο τῆς πατρίδας του.
Ὁ Μοριὰς ἔβγαλε τοὺς πρώτους γνωστοὺς νά ποῦμε Κλέφτες. Ὅσα στὰ 1479 οἱ Βενετοὶ εἰρήνε-

